

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

BAYDEMİR / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No. 23445/18)

KARAR

Madde 10 • İfade özgürlüğü • Bir milletvekilinin Meclis kürsüsündeki açıklamaları nedeniyle Büyük Millet Meclisi tarafından disiplin cezasına çarptırılması • Kanunla öngörülmeven müdahale

STRAZBURG

13 Haziran 2023

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2023. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

Baydemir / Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen

Hâkimler

Jovan Ilievski,

Egidijus Kūris,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Davor Derenčinović

Bölüm Yazı İşleri Müdürü Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire halinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde bulunan ve Türk vatandaşı Osman Baydemir'in ("başvuran") 8 Mayıs 2018 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış olduğu başvuruyu (no. 23445/18),

Sözleşme'nin 10 ve 13. maddelerine ilişkin şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesine ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olarak açıklanmasına ilişkin kararı;

Davalı Hükümet tarafından bildirilen görüşler ile başvuran tarafından sunulan cevabi görüşleri;

Bölüm Başkanının davaya müdahil taraf olarak katılma izni verdiği İfade Özgürlüğü Derneği tarafından sunulan görüşleri dikkate alarak (Sözleşme'nin 36. maddesinin 2. fıkrası ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 44. maddesinin 2. fıkrası),

23 Mayıs 2023 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından,

Anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Dava, olayların meydana geldiği dönemde milletvekili olan başvuranın, Meclis kürsüsünden yaptığı bazı açıklamalar nedeniyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, milletvekili aylık ödeneklerinin üçte ikisinin kesilmesiyle birlikte iki birleşim meclisten çıkarılma şeklinde disiplin cezasına çarptırılması ile ilgilidir. Başvuran, bu cezanın Sözleşme'nin 10. maddesiyle korunan ifade özgürlüğü hakkına müdahale teşkil ettiğini iddia etmektedir.

OLAY

2. Başvuran, 1971 doğumlu olup başvurunun yapıldığı tarihte Diyarbakır'da ikamet etmekteydi. Başvuran, Diyarbakır Barosuna bağlı Avukat S. Çelebi tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Başvuran, olayların meydana geldiği dönemde, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ("Millet Meclisi") milletvekili ve Kürt yanlısı bir sol siyasi parti olan Halkların Demokratik Partisi ("HDP") üyesi idi.

5. Başvuran 13 Aralık 2017 tarihinde, 2018 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2016 Yılı Kesin Hesap Kanunu Tasarısı'na ilişkin meclis görüşmeleri kapsamında görüşlerini sunmak amacıyla partisinin meclis grubu adına Millet Meclisi kürsüsünde söz almıştır. Daha sonrasında bir başka milletvekili, bilhassa başvuranın konuşmasını hedef alan eleştirel açıklamalarda bulunmuştur. Başvuran tekrar söz alarak diğerlerinin yanı sıra şu açıklamalarda bulunmuştur.

"(...) Bakınız [sayın hatip], ben bugün buradayım, yarın burada değilim. Bugün siz buradasınız, yarın burada olmayabilirsiniz. Ama bizim bir rolümüz var, bir misyonumuz var. Ben Kürt halkının bir evladı olarak, Kürdistan'dan gelen bir temsilci olarak benim şöyle bir rolüm var.

(Bu sırada başka bir milletvekili birkaç kez bağırıştır: "Osman Bey, neresi Kürdistan? Neresi burası? ")

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

“[Kendime şöyle bir rol biçiyorum]. Bu çatı Türk’ün ve Kürt’ün ortak çatısı olsun. Bu çatı herkesin ortak çatısı olsun. Eğer siz Kürtleri dışlarsanız, eğer siz Kürtleri yok sayarsanız, eğer siz Kürtleri cezaevlerine koyarsanız nihayetinde 80 milyonun tamamı kaybetmiş olacaktır. Gelin, hiç kimsenin kaybetmeyeceği bir siyasal rejim oluşturalım.”

6. Oturum Başkanı da dâhil olmak üzere çok sayıda milletvekili bu beyana tepki göstermiş ve diğerlerinin yanı sıra şunları söyleyerek başvurandan açıklama yapmasını istemişlerdir: “Kürdistan diye bir yer yok” ve “Kürdistan neresi? ”. Yerine dönen başvuran, bu müdahalelere parmağıyla göğsünü işaret ederek yanıt vermiştir: “Aha şurası Sayın Başkan, aha şurası, Kürdistan şurası.”

7. Millet Meclisi Başkanvekili -bahse konu Oturumun Başkanı- bunun üzerine şunları söylemiştir: “Siz burada Kürdistan’ın vekili değilsiniz; siz burada Türkiye Cumhuriyeti’nin bir ili olan Şanlıurfa’nın milletvekili olarak bulunuyorsunuz Sayın Baydemir. Lütfen bunu unutmadan bu kürsüye gelip konuşun bundan sonra.”

8. Bir milletvekili, başvuranın, Kürdistan’a Türkiye’nin bir idari bölgesi gibi göndermede bulunması nedeniyle, yukarıda belirtilen beyanlarının Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün 161. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür (aşağıda 16. paragraf).

9. Ardı sıra gelen hararetli tartışmalar sonrasında, Oturum Başkanı, başvuranın söylediği “Ben Kürt halkının bir evladı olarak, Kürdistan’dan gelen bir temsilci olarak benim şöyle bir rolüm var.” cümlesinin, Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün 161 (3) maddesi kapsamına girdiğini (aşağıda 16. paragraf) ve meclisten geçici olarak çıkarılmak üzere disiplin cezasına tabi olduğunu ifade etmiştir. Oturum Başkanı, söz konusu cezayı oylamaya sunmadan önce, başvuran veya onu temsil eden başka bir milletvekilini konuyla ilgili açıklama yapmaya davet etmiştir.

10. Başvuranın partisinden bir milletvekilinin ve ilgilinin bizzat konuyla ilgili görüşlerini sunmaları sonrasında, Millet Meclisi Başkanvekili, başvuranın “Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar” yaptığı gerekçesiyle, ilgiliye, İç Tüzük’ün 161 (3) maddesi

(aşağıda 16. paragraf) gereğince, iki birleşim sürecince meclisten geçici olarak çıkarma cezası uygulanmasını oylamaya sunmuştur. Millet Meclisi Genel Kurulu oy çokluğuyla, başvurana söz konusu cezanın verilmesine karar vermiştir.

11. Söz konusu ceza, o günkü -başvuran, söz konusu cezanın karar altına alınmasının ardından, Oturum Başkanının çağrısı üzerine Genel Kurul salonunu terk etmiştir- ve ertesi günkü oturum bağlamında uygulanmıştır. Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 163. maddesinin 5. fıkrası uyarınca (aşağıda 18. paragraf), ilgiliye 2018 yılı Ocak, Şubat ve Mart aylarında ödenen aylıklardan, bir aylık ödenek ve yolluğun üçte ikisi kesilmiş olup bu da toplam 12.322 Türk liralık (ilgili tarihte yaklaşık 2.600 avro) bir kesintiye tekabül etmekteydi.

12. Başvuran, yasama çalışmaları kapsamında yaptığı açıklamalar nedeniyle çarpıtıldığı cezanın ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiği iddiasıyla 11 Ocak 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Anayasa Mahkemesinin on beş üyeden oluşan Genel Kurulu 27 Ekim 2022 tarihinde, oy çokluğuyla (altıya karşı dokuz oyla), başvuranın bireysel başvurusunun *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmazlık nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, söz konusu ceza kararının yasama meclisinin oyuyla alınmış olması nedeniyle, bunun 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin 3. fıkrası (aşağıda 20. paragraf) uyarınca yargı denetimi dışında bırakılan yasama işlemi olan bir parlamento kararı olduğu ve bu kararın bireysel başvuru konusu olamayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur.

İLGİLİ İÇ HUKUK ÇERÇEVESİ

I. ANAYASA'NIN İLGİLİ HÜKÜMLERİ

14. Anayasa'nın 80. maddesi aşağıdaki şekildedir:

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.”

15. Anayasa’nın, yasama dokunulmazlığı ile ilgili 83. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

(...)”

II. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇ TÜZÜĞÜ

16. Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün “Meclisten Geçici Çıkarma” başlıklı 161. maddesinin, olayların meydana geldiği dönemde yürürlükteki hali aşağıdaki şekildedir:

“Meclisten geçici olarak çıkarma cezası aşağıdaki hallerde verilir:

(...)

3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline, milletvekiline, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzene hakaret etmek ve sövmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;

(...)”

17. Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün “Meclisten Geçici Çıkarma Cezasının Sonuçları” başlıklı 162. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Meclisten geçici olarak çıkarma cezası, en çok üç birleşim için verilir.

Bu ceza, verilir verilmez derhal yerine getirilir.

Bu cezaya uğrayan milletvekili cezasının yerine getirilmesine karşı gelirse, Başkan, oturumu derhal kapatarak o milletvekilinin salondan çıkartılmasını İdare Amirlerinden ister.

Bu cezaya çarptırılan milletvekili, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kurul, komisyon, Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulu çalışmalarına cezası süresince katılamaz.”

18. Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün “Disiplin Cezalarında Savunma, Özür Dileme ve Kesinti” başlıklı 163. maddesi aşağıdaki şekildedir:

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

“Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca görüşmesiz, işaret oyu ile kararlaştırılır.

Böyle bir cezaya uğratılması teklif edilen milletvekilinin savunmasını yapmak yahut bunu bir arkadaşına yaptırmak hakkıdır.

Kınama ve geçici olarak Meclisten çıkarma cezaları, tutanak özetine geçirilir.

Geçici olarak Meclisten çıkarma cezasına uğrayan bir milletvekili (...) kürsüden açıkça af dilerse izleyen birleşimden itibaren Meclise girmek hakkını kazanır.

Kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte biri, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi kesilir.

(...)”

III. ANAYASA MAHKEMESİNİN 17 EKİM 2018 TARİHLİ KARARI

19. İç Tüzük’ün 163. maddesinin 5. fıkrasıyla öngörülen “meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin” kesilmesi, diğerlerinin yanı sıra İç Tüzük’ün 161. maddesinin 3. bendinde yer alan “Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar” nedeniyle cezalandırılan bir milletvekilinin durumuna uygulanması nedeniyle Anayasa Mahkemesinin 17 Ekim 2018 tarihli kararıyla (E: 2017/162, K: 2018/100) iptal edilmiştir.

20. Anayasa Mahkemesinin bu kararının ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

“(…)

113. Seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu açıktır. Zira milletvekillerinin, görüş ve düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri ölçüde seçmenlerini temsil edebilmeleri, yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılabilmeleri mümkün olacaktır. Nitekim bu gerekçelerle ifade özgürlüğünün korunmasının özellikle önemli olduğu milletvekilleri bakımından, anılan özgürlüğün daha güvenceli bir şekilde muhafazasını sağlamak amacıyla yasama sorumsuzluğu kurumu öngörülmüştür. Bu itibarla taşıdığı önem sebebiyle yasama sorumsuzluğunun ihlali, ifade özgürlüğünün ihlaline göre çok daha ağır sonuçlara yol açar.

114. Dava konusu kural, milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesini Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak biçimindeki Meclis çalışmalarının belirli bir düzen içinde yapılmasının sağlanmasıyla ilgisi olmayan, belirsiz, soyut ve öngörülemez nitelikteki bir nedene dayandırmaktadır.

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

115. Anılan tanımlamanın belirsiz oluşu nedeniyle Meclis görüşmeleri kapsamında kullanılan söz ve ifadelerin bu kapsamda olup olmadığına Meclis çoğunluğu tarafından karar verilecektir. Bu durum ise özellikle muhalif milletvekillerinin çoğunluk tarafından cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına, böylelikle yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılamamalarına yol açacak niteliktedir. Bu itibarla muhalif milletvekillerinin cezalandırılma tehdidiyle susturulmaları sonucunu doğurabilecek kural, demokratik devlet ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

116. Öte yandan Anayasa'nın 26. ve 83. maddeleri; milletvekillerinin çoğunluk tarafından benimsenen idari yapıya ilişkin tanımlamalara aykırı, bunlardan farklı tanımlama ve değerlendirme yapabilmelerini de güvence altına almaktadır. Demokratik bir devlette özellikle milletvekilleri; barışçıl olması kaydıyla her türlü görüş ve düşüncüyü savunma, ne kadar aykırı olursa olsun her türlü tanımlamayı yapma özgürlüğüne sahip olmalıdır. Aksi hâlde çoğulcu demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Buradaki tek sınırlama, kullanılan ifadelerin ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi demokratik devlet düzeninde korunması mümkün olmayan bir içeriğe sahip olmasıdır.

117. Bu bağlamda kuralla milletvekilinin ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bir içeriğe sahip olması aranmaksızın, belirsiz ve öngörülemez bir tanımlamada bulunmaktan ibaret eyleminin, ödenek ve yolluğundan kesinti yapılma sebebi olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Kuralın bu yönüyle düşünce açıklaması niteliğindeki beyanları nedeniyle milletvekillerinin her an cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına neden olduğu gözetildiğinde milletvekilleri açısından genel olarak ifade özgürlüğünü, özel olarak ise yasama sorumsuzluğunu kullanılamaz ve anlamsız hâle getirdiği açıktır. Belirtilen niteliğiyle söz konusu düzenlemenin, demokratik toplumda zorlayıcı toplumsal bir ihtiyacı karşılamaya yönelik bir sınırlama olduğu söylenemez.

118. Diğer yandan kuralla ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi ve yasama sorumsuzluğunun işlevsiz kılınması suretiyle milletvekilinin yasama ve denetim görevini korkusuzca ve tam bir serbesti içinde yerine getirme özgürlüğü elinden alınmaktadır. Bu yönüyle kuralın milletvekillerinin Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görev ve yetkilerinin kullanımını önemli ölçüde zorlaştırdığı da açıktır.

119. Açıklanan nedenlerle kural, İçtüzük'ün 161. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan "...Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak..." ibaresi yönünden Anayasa'nın 2., 13., 26., 83. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir. (...)"

IV. İÇ HUKUKUN ANAYASA MAHKEMESİ ÖNÜNDE BİREYSEL BAŞVURU HAKKINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİ

21. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel Başvuru Hakkı" başlıklı 45. maddesi aşağıdaki şekildedir:

"1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

2) İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmuş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.

3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.”

22. İç hukukun Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru hakkına ilişkin diğer hükümleri için *Hasan Uzun/Türkiye* ((k.k.), no. 10755/13, §§ 7-27, 30 Nisan 2013) kararına bakınız.

23. Karşılaştırmalı hukuk ile ilgili uluslararası hukukun unsurları *Karácsony ve diğerleri/Macaristan* ([BD], no. 42461/13, 17 Mayıs 2016) kararının 42 ila 61. paragraflarında düzenlenmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

24. Başvuran, meclis görüşmeleri sırasında Meclis kürsüsünde söylediği sözler nedeniyle çarptırıldığı cezanın ifade özgürlüğü hakkının ihlali anlamına geldiğini iddia etmektedir. Söz konusu açıklamaların, Kürt halkının yaşadığı coğrafi bölgeyi kapsadığını ve ifade özgürlüğü hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Başvuran, Sözleşme’nin 10. maddesini ileri sürmektedir. Bu madde aşağıdaki şekildedir:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, kanunla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

25. Hükümet, biri iç hukuk yollarının tüketilmemesine diğeri ise başvuranın mağdur sıfatının olmamasına ilişkin iki kabul edilemezlik itirazı ileri sürmektedir. İlk itirazla ilgili olarak, başvuranın Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvurunun, görüşlerini sunduğu tarihte halen derdest olduğunu ifade etmektedir. İkinci itirazla ilgili olarak ise, Hükümet, bir yandan, başvuranın iki birleşim meclisten çıkarılma ve aylık ödeneğinin üçte ikisinin kesilmesi dışında herhangi bir olumsuz sonuca maruz kalmadığını; öte yandan, çıkarılma cezasının, verildiği birleşimden itibaren uygulanmış olması nedeniyle, başvuranın sonraki tek genel kurul oturumuna katılmaktan mahrum bırakıldığını; ve son olarak, başvuranın ihtilaf konusu cezanın diğer meclis faaliyetlerine katılmasına mani olduğu iddiasında bulunmadığını savunmaktadır. Netice itibariyle, Hükümet, mevcut davada, başvuranın ifade özgürlüğü hakkına herhangi bir müdahale olmadığını; bu nedenle başvuranın, mağdur sıfatı taşıdığı iddiasında bulunamayacağını ileri sürmektedir.

26. Başvuran, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazlara karşı çıkmaktadır. İlk itirazla ilgili olarak, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun kendisi için erişilebilir olmadığını; zira kendisinin de açıkladığı üzere, söz konusu mahkemenin bireysel başvurulara ilişkin yetkisini tanımlayan mevzuatın, yasama işlemlerinin tarafınca incelemesini kapsamadığını belirtmektedir. Bu bağlamda, bu kuralın doğruluğunu araştırmak amacıyla böyle bir başvuruda bulunduğunu belirtmektedir. İkinci itirazla ilgili olarak ise, ihtilaf konusu ceza nedeniyle çarptırıldığı para cezasına ek olarak, iki kanunun kabul edilme süreciyle ilgili iki birleşimde seçmenlerini temsil etme imkânından yoksun bırakıldığını ileri sürmekte ve mevcut davada mağdur sıfatını göstermek amacıyla başkaca olumsuz sonuçların mevcudiyetinin gerekli olmadığını eklemektedir.

27. İç hukuk yollarının tüketilmediği iddiasıyla ilgili olarak Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, Millet Meclisi tarafından verilen cezanın ardından

başvuran tarafından yapılan bireysel başvuruyu incelemek için *konu bakımından (ratione materiae)* yetkisizlik kararı verdiğini (yukarıda 13. paragraf) ve bu nedenle, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvurunun, başvuranın söz konusu cezaya itiraz etmek için kullanması gereken etkili bir hukuk yolu olarak kabul edilmemesi gerektiğini kaydetmektedir. Bu nedenle, bu itiraz reddedilmelidir.

28. Mağdur sıfatı bulunmadığına ilişkin itirazla ilgili olarak Mahkeme, ihtilaf konusu cezanın, başvurunu iki birleşime katılma imkânından ve milletvekili aylık ödeneğinin kayda değer bir kısmından yoksun bıraktığını; bunun da ilgilinin mağdur sıfatını gösterebilecek önemli bir dezavantaj olduğunu kaydetmektedir. Dolayısıyla, bu itirazın da reddedilmesi gerektiği kanaatindedir.

29. Bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve Sözleşme'nin 35. maddesinde belirtilen başka bir gerekçeden ötürü kabul edilemez olmadığını tespit eden Mahkeme, kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

a) Başvuran

30. Başvuran, Millet Meclisindeki konuşmasında “Kürdistan” kelimesini kullandığı için cezalandırıldığını ileri sürmektedir.

31. Kendisine verilen cezanın dayandırıldığı Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 161 (3) maddesinin uygulamada ne erişilebilir ne de öngörülebilir olduğunu ve aynı İç Tüzük'ün 163. maddesinin 5. fıkrasının milletvekillerine uygulanabilecek cezalara ilişkin hükümlerinin de belirsiz olduğunu iddia etmektedir.

b) Hükümet

32. Hükümet, şikâyetin kabul edilebilirliğine ilişkin olarak daha önce sunduğu argümanlara dayanarak, başvuranın ifade özgürlüğü hakkına müdahalede bulunulmadığını ileri sürmektedir.

33. Mahkemenin bir müdahale olduğunu kabul etmesi durumunda, Hükümet, Türkiye Cumhuriyeti'nin idari yapısıyla bağdaşmayan açıklamalar nedeniyle başvurana verilen, iki birleşim sürecince meclisten çıkarma cezasının dayandığı hükmün, yani Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 161 (3) maddesinin yeterince açık ve anlaşılır şekilde yazıldığını; iyi tanımlanmış kavramlara dayandığını ve cezalandırılabilir eylemin niteliği ve sonuçlarını açıkladığını ifade etmektedir.

34. Ayrıca, başvuranın bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesilmesine İç Tüzük'ün 163. maddesinin 5. fıkrası uyarınca karar verildiğini ve bu nedenle, bunun ayrı ve bağımsız bir ceza değil, meclisten çıkarılma cezasının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.

35. Hükümet bu nedenle, ihtilaf konusu müdahalenin, Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 161 (3) maddesi ve 163. maddesinin 5. fıkrası gibi bir yasal dayanağı olduğu ve bu hükümlerin açıklık, erişilebilirlik ve öngörülebilirlik gerekliliklerini karşıladığı kanaatindedir.

c) Müdahil Taraf

36. İfade Özgürlüğü Derneği, demokratik bir toplumda milletvekillerinin ifade özgürlüğünün büyük önemi göz önünde bulundurulduğunda, milletvekillerinin oturumda söyledikleri sözler nedeniyle cezalandırılmalarına neden olan usul kurallarının, yetkililere yalnızca dar bir takdir yetkisi tanınması ve sıkı bir denetime tabi olması gerektiğini ileri sürmektedir.

Özellikle, Millet Meclisindeki açıklamaları nedeniyle başvuranın carptırıldığı ihtilaf konusu cezanın dayandırıldığı hükümlerin, bu hükümlerin

yazıldığı genel ve belirsiz ifadeler dikkate alındığında, öngörülemez olduğunu iddia etmektedir.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel İlkeler

37. Mahkeme, siyasi konuşmanın en üst düzey örneği olarak, milletvekillerinin ifade özgürlüğünün taşıdığı önemi içtihadında sürekli olarak vurguladığını hatırlatmaktadır. Mahkeme, bir senatörün, gazete yazısında Hükümete hakaret ettiği gerekçesiyle mahkûm edilmesiyle ilgili olan *Castells/İspanya* davasında (23 Nisan 1992, § 42, Seri A no. 236), aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

“Her ne kadar ifade özgürlüğü herkes için önemli olsa da, halkı temsilen seçilmiş kişiler için özel olarak önem taşımaktadır; temsilci seçmenini temsil etmekte, onların kaygılarına dikkat çekmekte ve onların çıkarlarını savunmaktadır. Dolayısıyla, meclisin muhalif bir üyesinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleler (...) Mahkemenin çok sıkı denetimine tabi olmalıdır.”

38. Bu ilkeler, ulusal ve bölgesel millet meclisi üyelerinin ifade özgürlüğü ile ilgili çok sayıda davada (bk. diğer birçok karar arasında, *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (no. 2) [BD], no. 14305/17, § 243, 22 Aralık 2020, *Karácsony ve Diğerleri/Macaristan* [BD], no. 42461/13 ve 44357/13, § 137, 17 Mayıs 2016; *Jerusalem/Avusturya*, no. 26958/95, § 36, AİHM 2001-II; *Féret/Belçika*, no. 15615/07, § 65, 16 Temmuz 2009 ve *Otegi Mondragon/İspanya*, no. 2034/07, § 50, AİHM 2011) ve ayrıca yasama dokunulmazlığının etkisiyle mahkemeye erişim hakkına getirilen kısıtlamalara ilişkin bir dizi davada (*A./Birleşik Krallık*, yukarıda 79. paragraf; *Cordova/İtalya* (no. 1), no. 40877/98, § 59, AİHM 2003-I; *Cordova/İtalya* (no. 2), no. 45649/99, § 60, AİHM 2003-I; *Zollmann/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 62902/00, AİHM 2003-XII; *De Jorio/İtalya*, no. 73936/01, § 52, 3 Haziran 2004; *Patrono, Cascini ve Stefanelli/İtalya*, no. 10180/04, § 61, 20 Nisan 2006; ve *C.G.I.L. ve Cofferati/İtalya*, no. 46967/07, § 71, 24 Şubat 2009) onaylanmıştır.

39. Bu nedenle, bir milletvekili tarafından söylenen sözlerin yüksek seviye bir koruma gerektirdiği hususunda şüphe bulunmamaktadır (yukarıda anılan *Karácsony ve Diğerleri* kararı, § 138).

Özellikle meclisteki muhalefeti korumaya yönelik olması sebebiyle, yasama sorumsuzluğu kuralı bilhassa yüksek seviyedeki bu korumayı doğrulamaktadır (yukarıda anılan *Selahattin Demirtaş (no. 2)* kararı, § 244). Nitekim çoğunluk, muhalefete karşı hâkim konumunu kötüye kullanmak için Meclisin iç işleyişini düzenleyen kurallara dayanamaz. Mahkeme, meclisteki azınlığı, çoğunluğun kötüye kullanımına karşı korumanın önemli olduğu kanaatindedir. Bu nedenle, yalnızca ya da özellikle muhalefetin aleyhine işliyor gibi görünen her türlü tedbiri özel bir dikkatle inceleyecektir (yukarıda anılan *Karácsony ve Diğerleri* kararı, § 147).

40. Bunun yanı sıra, siyasi tartışma özgürlüğü kuşkusuz doğası gereği mutlak nitelikte değildir (yukarıda anılan *Castells* kararı, 46. paragraf). Mahkeme daha önce, doğrudan ya da dolaylı şiddet çağrısı gibi ifade şekillerini önlemek amacıyla belli bir düzenlemenin gerekli olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir (yukarıda anılan *Karácsony ve Diğerleri* kararı, 140. paragraf). Ancak, ifade özgürlüğünün koruma altında olduğunun teyit edilmesi amacıyla, Mahkemenin bu konudaki incelemesi daha titiz olmalıdır (*Pastörs/Almanya*, no. 55225/14, § 38, 3 Ekim 2019 ve yukarıda anılan *Selahattin Demirtaş (no. 2)* kararı, § 245).

b) Bu İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

i. Bir müdahalenin varlığı hakkında

41. Mevcut davada Mahkeme, başvuranın Millet Meclisi kürsüsünden yaptığı bir konuşmanın ardından, Meclis Genel Kurulunun, Meclis oturum başkanının önerisi üzerine, kürsüde yaptığı bir konuşmadaki bazı açıklamaların içeriği nedeniyle, ilgiliye milletvekili aylık ödeneklerinin üçte ikisinin kesilmesiyle birlikte iki birleşim meclisten çıkarılma cezasıyla ilgili oylama yapıldığını kaydetmektedir (yukarıda 10. paragraf).

42. Mahkeme, bu tür bir cezanın, ilgilinin ifade özgürlüğü hakkına müdahale teşkil ettiği kanaatindedir (yukarıda anılan *Karácsony ve Diğerleri* kararı, § 120 ve *Szanyi/Macaristan*, no. 35493/13, § 26, 8 Kasım 2016).

ii. Müdahalenin haklılığı hakkında

43. İfade özgürlüğü hakkının kullanılmasına yönelik bir müdahalenin haklı gösterilmesi için “kanunla öngörülmesi”, Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen meşru amaçlardan birini ya da birkaçını hedeflemesi ve “demokratik bir toplumda gerekli” olması gerekmektedir.

44. Mahkeme 10. maddenin 2. fıkrasında yer alan “kanun tarafından öngörülme” kelimelerinin sadece söz konusu tedbirin iç hukukta yasal bir temelinin olmasını gerektirmediğini, fakat aynı zamanda söz konusu kanunun kalitesini de hedeflediğini hatırlatmaktadır: Nitekim söz konusu kanun, yargının süjelerinin erişimine açık olmalı ve etkileri bakımından öngörülebilir olmalıdır (bk. diğer birçok karar arasında, *Maestri/İtalya* [BD], no. 39748/98, § 30, AİHM 2004-I, *Delfi AS/Estonya* [BD], no. 64569/09, § 120, AİHM 2015, *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], no. 931/13, § 142, 27 Haziran 2017, *NIT S.R.L./Moldova Cumhuriyeti* [BD], no. 28470/12, § 158, 5 Nisan 2022).

45. Öngörülebilirlik gerekliliği ile ilgili olarak, Mahkeme defalarca, yalnızca yargının süjesine davranışlarını düzenlemesine imkân tanıyacak kadar kesin bir şekilde ifade edilen bir kuralın 10. maddenin 2. fıkrası anlamında bir “kanun” olarak kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Gerekirse aydınlatıcı tavsiyelerle çevrilerek, davanın koşullarında makul bir dereceye kadar, belirli bir eylemden kaynaklanabilecek sonuçları öngörebilmelidir (yukarıda anılan *NIT S.R.L.* kararı, § 159).

46. Ulusal mahkemelere verilen karar görevi, tam olarak, normların yorumlanması konusunda var olabilecek şüpheleri ortadan kaldırmaya hizmet etmektedir; bu nedenle, Mahkemenin iç hukuka saygıyı denetleme yetkisi sınırlıdır; zira iç hukuku yorumlamak ve uygulamak öncelikle ulusal

makamların ve özellikle de ilk derece mahkemeleri ile yüksek mahkemelerin görevidir (bk. diğer kararlar arasında, *Kudrevičius ve Diğerleri/Litvanya* [BD], no. 37553/05, § 110, AİHM 2015 ve yukarıda anılan *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy* kararı, § 144) Ayrıca, -her hipotezi öngöremeyen- ulusal mevzuatın kesinlik düzeyi, büyük ölçüde söz konusu kanunun içeriğine, kapsadığı kabul edilen alana ve hitap ettiği kişilerin sayısına ve statüsüne bağlıdır (yukarıda anılan *Delfi AS* kararı, § 122, yukarıda anılan *Kudrevičius ve Diğerleri* kararı, § 110, yukarıda anılan *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy* kararı, § 144 ve yukarıda anılan *NIT S.R.L.* kararı, § 160).

47. Mevcut davada Mahkeme, başvurana verilen iki birleşim meclisten çıkarma cezasının Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 161 (3) maddesi uyarınca verildiğini (yukarıda 10. paragraf) ve bu hükümde tanımlandığı şekliyle bunun, "Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar" (yukarıdaki 16. paragraf) yapma eylemini kapsadığını gözlemlemektedir. Mahkeme, milletvekilinin aylık ödeneklerinin üçte ikisinin kesilmesinin, İç Tüzüğü'nün 163. maddesinin 5. fıkrasının (yukarıda 18. paragraf), böyle bir kesintiyi, iki birleşim meclisten çıkarılma cezasının otomatik bir sonucu olarak öngördüğü gerekçesiyle ilgiliye uygulandığını da kaydetmektedir.

48. Başvuran, genel ve belirsiz ifadelerle yazıldığını iddia ettiği Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 161 (3) maddesi ile 163. maddesinin 5. fıkrasının öngörülebilirlik gerekliliğini karşılamadığını iddia etmektedir (yukarıda 31. paragraf).

49. Mahkemenin yerleşik içtihadına göre, öngörülebilirlik gerekliliği, iç hukukun, kamu makamlarının, Sözleşme ile güvence altına alınan haklara keyfi müdahalesine karşı belli bir koruma sağlamasını gerektirmektedir. Temel hakları etkileyen meseleler söz konusu olduğunda, yürütmeye tanınan takdir yetkisinin sınır tanımaması halinde, kanun, Sözleşme'de yer alan demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan hukukun üstünlüğüne

aykırı olacaktır. Bu nedenle, bu tür bir yetkinin kapsamını ve kullanılma yöntemlerini yeterli açıklıkta tanımlamalıdır (bk. diğer birçok karar arasında, *Sunday Times/Birleşik Krallık (no. 1)*, 26 Nisan 1979, § 49, Seri A no. 30, yukarıda anılan *Maestri* kararı, § 30 ve *Akdeniz ve Diğerleri/Türkiye*, no. 41139/15 ve 41146/15, § 92, 4 Mayıs 2021).

50. Mevcut davada, başvuran hakkında ihtilaf konusu cezanın Millet Meclisi tarafından kabul edildiği tarihte, Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün yukarıda belirtilen hükümlerinin, başvuranın konuyla ilgili davranışlarını düzenlemesine olanak tanıyacak nitelikte açık ve kesin normlar teşkil edip etmediği sorusu ortaya çıkmaktadır.

51. Mahkeme öncelikle, Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 163. maddesinin 5. fıkrasının anayasallık denetimine ilişkin bir başvuruyu ele alan Anayasa Mahkemesinin 17 Ekim 2018 tarihli bir kararla, bu hükümde yer alan “meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekillerinin bir aylık ödenek ve yolluklarının üçte ikisi” ibaresinin, bunun, “Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalara” uygulanması nedeniyle (yukarıda 19. paragraf) iptaline karar verdiğini gözlemlemektedir. Yüksek Mahkeme karar gerekçesinde, İç Tüzük'ün 161 (3) maddesindeki bu son bölümün kanunun kalitesine ilişkin hususları ele almıştır (yukarıdaki 20. paragraf). Özellikle, bu bölümü belirsiz, soyut ve öngörülemez olarak nitelendirmiştir (*ibid.*). Ayrıca, özellikle muhalif milletvekillerinin çoğunluk tarafından cezalandırılmakla tehdit edilmesine yol açabilecek olan bu hükmün belirsizliğinin, demokratik Devlet ilkesiyle bağdaşmadığı değerlendirmesinde bulunmuştur (*ibid.*).

52. Anayasa Mahkemesi öte yandan, bu bağlamda, milletvekillerinin, Devletin idari yapısı hakkında çoğunluğun görüşlerinden farklı veya onlara ters düşen fikir ve görüşleri ifade etmekte ve genel olarak şiddete teşvik etmemek veya nefret söylemi oluşturmamak kaydıyla her türlü farklı beyanda bulunmakta özgür olmaları gerektiğinin altını çizmiştir (*ibid.*). Dolayısıyla,

milletvekillerinin açıklamalarının, “Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar” gibi belirsiz ve öngörülemez şekilde ifade edilen bir gerekçeyle cezalandırmanın, milletvekilleri açısından genel olarak ifade özgürlüğünü, özel olarak ise yasama sorumsuzluğunu kullanılamaz ve anlamsız hale getirdiği değerlendirmesinde bulunmuştur (*ibid.*).

53. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, mevcut davada başvuranın çarpıtıldığı cezanın temel yasal dayanağı olan ve bir milletvekilinin “Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar” nedeniyle cezalandırılabilmesini öngören Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün 161(3) maddesinin kanun kalitesi bulunmamasına ilişkin yukarıda belirtilen tespitlerini benimsemiştir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Akdeniz ve Diğerleri* kararı, § 96).

54. Bu koşullar altında Mahkeme, ihtilaf konusu müdahalenin Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. fıkrası anlamında “kanunla öngörülmediğine”; müdahalenin yasal dayanağının, Anayasa Mahkemesinin de belirttiği üzere, başvuranın, demokratik bir toplumda hukukun üstünlüğünün gerektirdiği koruma düzeyinden yararlanmasına olanak sağlamak için fazla belirsiz ve öngörülemez olduğuna karar vermektedir.

55. Mahkeme, bu sonucu göz önünde bulundurarak, Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. fıkrasının gerektirdiği diğer koşullara - yani meşru bir amacın varlığı ve demokratik bir toplumda müdahalenin gerekliliği - somut olayda riayet edilip edilmediğinin araştırılmasına gerek olmadığı kanaatine varmaktadır.

56. Dolayısıyla, Sözleşme’nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME’NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

57. Başvuran ayrıca, iç hukukun, aleyhindeki disiplin tedbirine itiraz etmesine olanak tanıyan hukuk yolu sağlamadığından şikâyet etmektedir. Başvuran, Sözleşme’nin 13. maddesini ileri sürmektedir. Bu madde aşağıdaki şekildedir:

“(…) Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.”

58. Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiği yönündeki tespitini (yukarıda 56. paragraf) ve bunu haklı kılan gerekçeleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranın Sözleşme’nin 13. maddesi kapsamında ileri sürdüğü şikâyeti ayrıca incelemeye gerek olmadığı sonucuna varmaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Karácsony ve Diğerleri* kararı, § 174 ve yukarıda anılan *Szanyi* kararı, § 49).

III. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

59. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Eğer Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

60. Başvuran, maddi zarar için 1.400 avro -nazarında, çarptırıldığı cezanın bir sonucu olarak milletvekili ödeneklerinden yapılan kesintiye tekabül eden meblağ-, maruz kaldığını düşündüğü manevi zarar için 25.000 avro talep etmektedir.

61. Hükümet, iddia edilen ihlal ile maddi zarar bağlamında sunulan talep arasında nedensellik bağı bulunmadığını ve bu talebin dayanaktan yoksun

olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca, manevi tazminat talebinin dayanaksız ve aşırı olduğunu; Mahkemenin içtihatlarında ödenmesine karar verilen meblağlara uygun olmadığını iddia etmektedir.

62. Tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasındaki nedensellik bağına göz önünde bulunduran Mahkeme, başvurana bu bağlamda talep ettiği miktarın tamamının ödenmesine karar vermiştir. Ayrıca, başvurana manevi tazminat olarak, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere 9.750 avro ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraf ve Giderler

63. Başvuran, ulusal mahkemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde yürütülen yargılamalar kapsamında yapmış olduğu masraf ve giderler bağlamında 5.807,90 avro talep etmektedir. Bu meblağı şu şekilde açıklamaktadır: Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde yürütülen yargılama kapsamında yapılan avukat masrafları için 5.185 avro; posta masrafları için 4,90 avro; ve tercüme masrafları için 618 avro. Talebini desteklemek amacıyla, kendisi ve avukatı tarafından imzalanmış bir avukatlık ücret sözleşmesi, avukatının başvurunun değerlendirilmesi kapsamında yerine getirdiğini ifade ettiği her bir görev için saat ve bununla bağlantılı harcamaların ayrıntılarını gösteren bir hesap çizelgesi, bir posta makbuzu ve tercümanı tarafından hazırlanan ve tercümanın aldığı banka havalesine ilişkin bir belge sunmaktadır.

64. Hükümet, başvuranın, iddia edilen avukat masraflarını ödemediğine dair geçerli bir belge ibraz etmediğini ileri sürmektedir. Ayrıca, başvuran tarafından bu bağlamda talep edilen meblağların, yargılamanın karmaşık olmaması ve davada ileri sürülen konuların sınırlı sayıda olması sebebiyle, dayanaktan yoksun ve aşırı yüksek olduğu kanaatindedir.

65. Mahkeme, Sözleşme'nin 41. maddesi bağlamında, bir başvurana yalnızca, masraf ve giderlerinin gerçekliğini, gerekliliğini ve makul oranda olduğunu ispatlaması durumunda, bu masrafların iade edilebildiğini

hatırlatmaktadır *Beeler/İsviçre* [BD], no. 78630/12, § 128, 11 Ekim 2022). Mevcut davada, posta ve çeviri masraflarını desteklemek üzere sunulan kanıtlayıcı belgeleri, avukatlık ücret sözleşmesini ve başvuranın avukatı tarafından mevcut başvuru kapsamında yapılan çalışmanın gerçekliğini kanıtlayan diğer belgeleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvurana masraf ve giderler bağlamında talep edilen tutarın tamamının, yani ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, toplam 5.807,90 avro ödenmesinin makul olduğu kanaatindedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Sözleşme'nin 10. maddesine ilişkin şikâyetin kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 13. maddesine ilişkin şikâyeti incelemeye gerek olmadığına;
4. Oy birliğiyle,
 - a) Davalı Devlet tarafından başvurana, Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, işbu kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki geçerli döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere:
 - i. Maddi tazminat olarak, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 1.400 avro (bin dört yüz avro);
 - ii. Manevi tazminat olarak, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 9.750 avro (dokuz bin yedi yüz elli avro);
 - iii. Masraf ve giderler için, başvuran tarafından ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere 5.807,90 avro (beş bin sekiz yüz yedi avro doksan sent) ödenmesine,

BAYDEMİR / TÜRKİYE KARARI

- b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu miktarlara Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına,

5. Oy birliğiyle, adil tazmine ilişkin kalan talebin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 13 Haziran 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan